

М-р Горан Илиќ

**ИМПЛИКАЦИИТЕ
НА ЛИСАБОНСКИОТ
ДОГОВОР ВРЗ
НАДВОРЕШНО -
ПОЛИТИЧКИОТ
ИДЕНТИТЕТ НА
ЕВРОПСКАТА УНИЈА**

АПСТРАКТ

Во предметниот труд, станува збор за импликациите, кои врз основа на своите институционално – политички стипулации ги продуцира Лисабонскиот (Реформскиот) договор, како круцијален договор склучен од страна на државите – членки на Европската унија. А покрај соодветната институционално – политичка архитектура на истиот, станува збор и за концептуализациите кои како теоретска рамка, ги определуваат основните параметри на европскиот надворешно – политички идентитет. Во таа насока, се презентираат значењето и карактеристиките на договорот, интеграциските етапи на ЕУ,

Goran Ilik, M. Sci

**IMPLICATIONS
OF THE TREATY
OF LISBON TO THE
FOREIGN POLICY
IDENTITY OF
THE EUROPEAN
UNION**

ABSTRACT

This article aims at demonstrating the implications that based on their institutional and political stipulations are produced by the Treaty of Lisbon (Reform Treaty) as a crucial agreement signed by the countries – members of the European Union. Aside from its institutionally political architecture we'll discuss the conceptualizations which as a theoretical framework determine the basic parameters of the European foreign policy identity. That said, we'll present the meaning and characteristics of this agreement, the EU integration stages as well as the nature of the identity which is implied in the agreement itself.

како и природата на идентитетот, која се воплотува преку имплицитноста на овој договор.

Клучни зборови: Лисабонски договор / институционално – политички определби, надворешно – политички идентитет на ЕУ, природа на идентитет, теоретски концептуализации.

Key words: Treaty of Lisbon / institutionally political decisions, EU foreign policy identity, nature of identity, theoretical conceptualizations

Ilic_rm@yahoo.com

НАДВОРЕШНО – ПОЛИТИЧКИ ИДЕНТИТЕТ

Идентитетот воопшто, како поим, подразбира постоење на засебност, одделност или диференцираност на еден политички субјект, во однос на друг или други, истородни или разнородни политички субјекти. Идентитетот, а со тоа и надворешно - политичкиот идентитет, тргнува од диференцијацијата на она што значи, “Јас” наспроти “Ти” односно “Ние” наспроти “Тие”. Според тоа, по пат на екстраполација, изворната суштина на овој комплексен и динамичен поим, се аплицира и врз надворешно – политичкиот идентитет на Европската унија како таква. Во тој контекст, Хајнрих Шнајдер ги дефинира фундаменталните елементи на европскиот надворешно – политички идентитет, кои подразбираат:

- делимитација [и демаркација], на она што значи “наша ствар” во однос на стварите на другите [и другите како такви] (. . .) и
- способност да се дејствува и да се преземе одговорност преку легитимирање и институционализирање, а во контекст на *polity – building* концептот, односно изградбата на [zasebna] политичка заедница [ili унија].¹

Во однос на тоа, може да се констатира дека, идентитетот не претставува нешто статично, фиксно или еднаш засекогаш дадено, туку тој претставува динамичен процес на (себе)осознавање, диференцирање и конституирање на препознатлива слика на една политичка заедница, а со тоа и сманирање на таа слика, впечаток, во средината што ја опкружува таа политичка заедница. Политичкиот идентитет е континуиран процес на созревање, градење и вте-

¹ Thomas Jansen, *Reflections on European Identity*, European Commission, 1999, стр. 34

мелување на основни параметри за (себе)идентификација на една политичка заедница, во егзистенцијалната средина.

Што се однесува, пак, до ЕУ и се' поголемата "густина" на мултилатерални односи и континуираната комуникација и нејзина адаптација кон нив, таа во рамките на својата заедничка надворешна и безбедносна политика, преку соодветната институционално – политичка рамка, настојува да продуцира висок степен на **солидарност и кохезивност**, како имплицитни (пред)услови во процесот за втемелување на нејзиниот надворешно – политички идентитет. Во интерес на тоа, британскиот политичар Малком Рифкинд, ќе додаде дека: консултациите и соработката сега се одвиваат инстинктивно (. . .) ваквиот тек на надворешната политика на Унијата би можел да се толкува како почеток на еден процес на учење, преку кој сите вклучени субјекти во Унијата, понатаму ќе се перцепираат себеси како "НИЕ".²

Во прилог на тоа, Малком Рифкинд потенцира дека: "Европа се уште нема изградено своја единствена кохерентна визија за светот благодарение на длабоко всадените инстинкти на националната надворешна политика, се уште присутни кај државите - членки".³ Аналогно на тоа, искрената намера која константно треба да провејува и егзистира, во корист на ефектуирањето на заедничката надворешна и безбедносна политика на Унијата, подразбира "давање" на што поголем придонес од страна на државите – членки, во понатамошната изградба на нејзиниот надворешно – политички идентитет и обезбедувањето на соодветен функционален капацитет, во поглед на нејзиното надворешно – политичко дејствување.

- Значењето на надворешно – политичкиот идентитет за ЕУ. Неговото значење произлегува токму од актуелните случувања на центрифугалната европска интеграција, интензивната и тензична глобализација, униполаризмот на САД, ноторниот предизвик на мултиполаризмот, односно случувања за кои "ЕУ ќе мора [да се подготви] да застане на свои нозе, доколку сака да продолжи да чекори понатаму".⁴

Втемелувањето на нејзиниот надворешно – политички идентитет, значи битно рedefинирање и концептуализирање на нејзината "надворешна слика", односно битна реконцептуализација на европската препознатливост, засебност и единственост во водењето на надворешната политика и нејзиното присуство на светската политичка сцена.

² Lisbeth Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy*, Department of Political Science, University of Stockholm. http://www.arena.uio.no/publications/wp99_8.htm

³ Ibid.

⁴ Global power Europe, *Supporting a strong and active European Union*, <http://www.globalpowereurope.eu/> [2008]

Сето тоа подразбира: дефинирање на унијата како политичка унија со свој оригинален надворешно – политички идентитет, опозитен на надворешно – политичкиот идентитет и интереси на останатите глобални играчи, пред се на САД.⁵

Во контекст на тоа, битно е да се нагласи дека, дефинирањето на надворешно – политичкиот идентитет на Унијата, истовремено не значи и негативно опонирање кон веќе етаблираните големи сили и единствената светска супер – сила, САД. Концептуализирањето на “опозитен” надворешно – политички идентитет, во контекст на конкретната анализа, подразбира изнаоѓање на соодветни институционално - политички механизми од страна на Унијата, со цел свое автономно, засебно и независно, а истовремено неконфликтно и конструктивно дефинирање и втемелување на својот надворешно – политички идентитет.

Втемелувањето на еден политички идентитет / надворешно - политички идентитет, не претставува *ipso facto* противење или конфронтирање со друг, веќе етаблиран политички субјект. Констатацијата донесена исклучиво врз основа на “конфликтното” стојалиште за формирање на идентитети, само би ја потврдilo Шмитовата “теорија на конфликтност”, која во рамките на својот философски дискурс, тргнува од тоа дека: “Омразата кон другите е неопходна за создавање на солидарност во хомогеното ЈАС”.⁶ Што се однесува до Унијата и нејзината специфична генеалогска природа, оваа теорија се чини како несоодветна. Затоа што, изградбата на политичкиот идентитет / надворешно - политичкиот идентитет на Унијата, уште од самиот нејзин почеток, се продуцира и развива во едни други и поинакви услови. Услови во кои соработката, почитувањето и интеграцијата, претставуваат *sine qua non* за нејзино функционирање и комуникација со меѓународната средина.

Во тој контекст, Унијата преку втемелувањето на својот надворешно – политички идентитет, дотолку повеќе ќе стекне способност и капацитет да го поведе светот во новиот мултикооперативен светски поредок или поредок во кој постоењето на “општото зло” (прашањето на глобалниот тероризам, глобалното затоплување и сл.) ги “принудува” државите и останатите политички субјекти да дејствуваат синхронизирано, хармонично и колку што е можно повеќе - единствено.

⁵ Проф. Д-р Славејко Сасајковски, “ЕУ и САД како играчи на големата шаховска табла на Збигњев Бжежински”, мај 2007 година.

⁶ Andrew Norris, *Carl Schmitt on friends, enemies and the political*, <http://es.geocities.com/sucellus23/telos40.htm> [2008]

ОПШТО ЗА ЛИСАБОНСКИОТ ДОГОВОР

Лисабонскиот договор е склучен на 13 декември 2007 година, во главниот град на Португалија, Лисабон. Со склучувањето на овој т. н. “Реформски договор” се прави значаен, фундаментален исчекор напред во поглед на политичкото интегрирање на ЕУ и втемелувањето на нејзиниот надворешно – политички идентитет. Неговото значење, произлегува токму од институционално – политичката определба на државите – членки, за санација и консолидација на демократскиот дефицит и кризата на идентитетот на Унијата, во која таа се затекна по “падот” на европскиот устав. Таквата ситуација отвори многу прашања, во однос на тоа како понатаму ќе се развива Унијата и дали таа ќе биде способна да “се конституира како функционална политичка / надворешно – политичка унија”.⁷

Во таа насока, со договорот се предвидува:

- интегрирање на европските надворешно – политички капацитети;
- воведување на институцијата “Претседател на Европскиот Совет”;
- воведување на институцијата “Висок претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика”, како и “Европска служба за надворешни акции”;
- флексибилен безбедносно – одбранбен систем и
- конституирање на единствен правен субјективитет на ЕУ.

Со интегрирањето на надворешно – политичките капацитети на ЕУ и фузирањето на нејзините три столба, се врши рационализација на институциите во поглед на обезбедувањето на ефикасен и симплифициран механизам, погоден за ефектуирање на **кохерентна надворешна политика**.

Во рамките на тоа, со воведувањето на институцијата “Претседател на Европскиот Совет”, конечно се институционализира **фиксен инокосен орган** на ЕУ, со мандат од две и пол години и репрезентативни овластувања во воденето на европската надворешна политика.

Покрај оваа институција, се воведува и институцијата “Висок претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика” (понатаму во текстот: *Висок претставник*). Во согласност со договорот, Високиот претставник ќе биде задолжен за организирање и координирање на работата на Унијата, во поглед на заедничката надворешна и безбедносна политика и претставувањето на Унијата во меѓународните односи. Оваа институција настанува со кумулација на претходните институции: “Европски комесар за надворешни односи и соседска политика” и “Висок претставник за надворешна и безбедносна политика на ЕУ”. Целта на оваа кумулација и рационализација е

⁷ Проф. Д-р Славејко Сасајковски, “ЕУ и САД како играчи на големата шаховска табла на Збигњев Бжежински”, мај 2007 година.

исполнувањето на институционално – политичките (пред)услови за формирање на ефективно “министерство за надворешни работи” и **единствено претставување** на Унијата во меѓународните односи.

Во таа насока, со договорот се институционализира и т. н. “Европска служба за надворешни акции” (ЕСНА), како тело кое ќе треба да обезбеди систематско, синхронизирано и **конзистентно** функционирање на Унијата, во поглед на надворешната политика и преземањето на надворешно – политичките активности.

Покрај тоа, конечно се врши “заокружување” и на правниот субјективитет на Унијата, со што се прави чекор напред за нејзино трансформирање во **единствен меѓународно – правен субјект**, со свои специфики и автономен надворешно – политички идентитет. Станува збор за својство, кое ќе придонесе Унијата да се појавува како единствена страна при склучувањето на меѓународни договори со трети земји, а со тоа и колективно да стапува или истапува од членство во други меѓународни организации, структури и пактови, како единствен субјект.

Со легитимирањето на правниот субјективитет на Унијата, паралелно се врши и “елевација” на трите столба предвидени со Мастришкиот договор, од меѓудржавно (договорно), на супра - национално (европско) ниво,⁸ со исклучок на ЕВРОАТОМ, кој и понатаму останува да биде независен и засебен ентитет во рамките на Унијата.

Покрај тоа, договорот врши институционализација и проширување на надлежностите на Унијата во областа на безбедноста и одбраната. Тоа се прави преку институционализација на т. н. “Европска одбранбена агенција” (ЕОА), со цел развивање на воено – техничката индустрија на Унијата. Преку формирањето на оваа Агенција, Унијата ќе започне да инвестира во својот т. н. *hard power* сегмент (воен капацитет), кој ќе треба да и обезбеди ефективно водење на надворешната политика и справувањето со глобалните предизвици, особено со одговорноста на мултилатералниот мултиполаризам.

⁸ Се смета дека и покрај навидум “супра – национализирањето” на надворешно – политичките капацитети на Унијата, тоа не претставува функционален исчекор напред, поради постојната и непроменета “кочница”, олицетворена во системот за едногласно донесување на одлуки од областа на надворешната политика на Унијата. Супра – национализирањето, во контекст на Лисабонскиот договор, треба да се сфати во смисла на нивелирање на трите столба предвидени со мастришкиот договор, и нивно “подигнување” на едно супра – национално рамниште. Преку постоењето на системот за едногласно одлучување, оваа сфера на ЕУ и понатаму останува да биде “заложник на националните превирања” на државите – членки и интерговернментализмот.

ИМПЛИКАЦИИТЕ НА ЛИСАБОНСКИОТ ДОГОВОР ВРЗ НАДВОРЕШНО – ПОЛИТИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕУ

Тргувајќи од есенцијата на договорот, истиот не само што го продолжува нереализираното дело на «пропаднатиот» европски устав на еден специфичен, истовремено комплексен начин, туку и реализира неколку квалитативни измени, преку кои се прави извесно релативизирање и «децентрализирање» на супра – националниот концепт во понатамошната политичка изградба на Унијата. Поради таквата негова природа, често пати за истиот се вели дека претставува своевиден носител на “латентниот” конституционализам, како чекор кон создавање на европски федерализам без федерација, или како што би рекол Збигњев Бржежински: “во најдобар случај, европската политичка унија, би прераснала во нешто помалку од Соединети Европски Држави и нешто повеќе од Европска унија како корпорација”.⁹

Во рамките на тоа, Лисабонскиот договор зазема едно специфично, круцијално и истовремено иницијално место на интеграциската каскада. Што се однесува, пак, до неговата институционално - политичка архитектура, како комплексен, компромисорен и алтернативен “потомок” на “пропаднатиот” европски устав, тој отворено започнува да атерира во однос на прашањето за создавање на федерална Европа, сфатено во класична смисла на зборот. Според тоа, со **Лисабонскиот договор не се конституира, туку само се имплицира на надворешно – политичкиот идентитет, преку пропишувањето на соодветните институционално – политички перформанси.**

Најмногу, аспектот на “деконституционализација”, доаѓа до израз преку номиналното рedefинирање на елементарните поими со кои манипулира самиот договор. Така, на пример, се врши преименување на институцијата “Претседател на ЕУ” во “Претседател на Европскиот Совет на ЕУ”, “Министер за надворешни работи на ЕУ” во “Висок претставник на Унијата за надворешни работи и безбедносна политика”, потоа “европските закони”, “европските директиви” и сл. се преиначуваат во “пред-уставната” терминологија односно “европски регулативи” итн. Покрај тоа, се врши и потврдување на уставните определби, кои директно асоцираа на “федерација”, а преку кои се даваат извесни гаранции на државите – членки, дека Унијата нема да прерасне во политичка унија од федерален тип и на таков начин да ги “загрози” или узурпира нивните национални интереси, суверенитет и идентитети.

Покрај тоа, она што е карактеристично за овој договор, како институционално – политички импликации врз европскиот надворешно – политички идентитет, всушност се клучните фигури и институции предвидени со него. Според тоа, Лисабонскиот договор ги предвидува следните клучни фигури:

⁹ Zbigniew Brzezinski, *The Geostrategic Triad - Living with China, Europe and Russia*, CSIS Significant Issues Series, December 2001, стр. 21

“Претседател на ЕС”, “Висок претставник на Унијата за НРБП”, како и стипулирањето на определбите за формирање на одбранбен механизам со специфична (флексибилна) природа.

Преку инсталирањето на горенаведените институции, како појавни форми и манифестации на европската “единственост”, поточно кажано, европската репрезентативност и обидот за исполнување на максимата: “Европа да говори со еден глас и една уста во меѓународните односи”, се прават специфични модуляции карактеристични за овој договор. Во рамките на тоа, оваа максима се релативизира преку “дуалниот концепт” за надворешно – политичката репрезентативност на Унијата, затоа што и Претседателот на ЕС и Високиот претставник на ЕУ, имаат пропишана обврска и одговорност за претставување на Унијата во меѓународните односи, или онака како што претходно напоменав, дека со ефектуирањето на Лисабонскиот договор, Унијата ќе добие најмалку “два телефонски броја”, и тоа “бројот” на Претседателот на ЕС и “бројот” на Високиот претставник на Унијата. Преку ваквата определба, во рамките на Унијата се формализира “дијархијата” во надворешно – политичкото функционирање, односно биефалното репрезентирање на Унијата во меѓународните односи (види: слика 1).

Слика 1.

Паралелно со тоа, се интензивира и улогата на Високиот претставник во поглед на афирмирањето и промовирањето на основните вредности на Унијата, како внатре во неа, помеѓу самите држави – членки, така и надвор од неа, во односите со другите меѓународни субјекти. Во исто време се засилува и неговата улога како арбитер, но и медијатор, во процесот за донесување на одлуки од предметната сфера. Во рамките на тоа, тој ќе биде должен, а истовремено и одговорен, да ја “забрзува” постапката околу хармонизирањето и синхронизирањето на политичките ставови на државите – членки од една страна, а од друга страна да ја овозможи на таков начин неопходната кохерентност и кохезивност во севкупното политичко функционирање на Унијата и нејзиното функционирање и репрезентирање во меѓународните односи. Високиот претставник, согласно со определбите на договорот, ја добива “најтешката” улога во организирањето и координирањето на државите – членки, со цел истите да ги (раз)убеди, единствено да застанат во името на европската визија, а со тоа заеднички да овозможат прогресивна изградба на надворешно – политичкиот идентитет на Унијата. Врз основа на таквата мултидимензионална улога на оваа клучна фигура, се настојува да се обезбеди поголема “доза” на репрезентативност на Унијата од досегашната, а истовремено и внатрешна функционалност, продуцирана преку дејствувањето, способностите и персуазивната моќ на Високиот претставник.

Според тоа, Високиот претставник се појавува како *supremo*, во поглед на она што значи организирање и координирање на политичките ставови на државите – членки, а исто така и ефектуирање на заедничките позиции на Унијата во светски рамки.

Покрај тоа, со овој договор се прави извесен чекор напред и во поглед на инсталирањето на т. н. *hard power* сегмент на ЕУ, односно се врши инсталирање и дефинирање на нејзината безбедносно – одбранбена рамка, која во иднина ќе треба да продуцира создавање на европска “армија” од специфичен тип, непротивречна на системот и стандардите на НАТО пактот и САД, според принципот на “3D’s”.¹⁰

Создавањето на една таква “армија”, ќе треба да започне преку ефектуирањето на флексибилниот систем на Перманентната структурна соработка (ПСС) и иницирањето на т. н. *rapid reaction forces*, односно силите за брза интервенција на Унијата. Тие сили, ќе дејствуваат надвор од територијата на Унијата и внатре во неа под определни околности, а кои произлегуваат од по-

¹⁰ Овој принцип, за прв пат го афирмира Медлин Олбрајт, која во една прилика ќе каже: “понатамошниот развој на европската одбранбена компонента, мора да почива врз принципот на “недуплирање, неодојување и недискриминација” односно “no Duplication, no Decoupling & no Discrimination”, во однос на постоечките воени капацитети, стандарди и перформанси на НАТО пактот и САД. Ваквиот принцип, во иднина ќе прерасне во нераскинлив дел од европскиот дизајн за конструирање и ефектуирање на засебен безбедносно – одбранбен систем, како *hard power* димензија на европскиот надворешно – политички идентитет.

требата за справување со евентуална воена агресија врз некоја од нејзините држави – членки од надвор, како и борбата против тероризмот, спречувањето на потенцијалните конфликти и справувањето со природни и други хуманитарни катастрофи.

Наспроти тоа, преку ефектуирањето на договорот, Унијата ќе започне да го трасира својот понатамошен пат кон пронаоѓање на нови и прогресивни институционално – политички и контрактуелни инструменти, во насока на нејзино специфично политичко профилирање и тенденција за создавање на специфична европска политичка унија, односно *politea sui generis*. Со оглед на тоа, концептуализацијата на таквата специфична *politea*, чии контури на глобално – политички “актер” ги имплицира Лисабонскиот договор, ќе биде разгледана подолу во текстот.

- **Концептуализации.** Аналогно на тоа, есенцијалното значење на овој договор, всушност претставува неговиот капацитет за примарно (имплицитно) исполнување на основните параметри на надворешно – политичкиот идентитет. Во рамките на тоа, како генерални и неопходни (пред)услови, Бретертон и Воглер во делото: “Европската унија како глобален актер”, ги наведуваат:

- посветеноста кон заедничките [европски] вредности;
- домашната легитимација [се мисли на европската легитимациска база] на системот за донесување на одлуки и приоритети кои се однесуваат на надворешната политика;
- способноста за идентификување на приоритети и формулирање на политики, а засновани врз конзистентноста и кохерентноста, каде:
  - **кохерентноста**, индицира на степенот на совпаѓање помеѓу надворешната политика на државите – членки и онаа на Унијата, а додека пак
  - **конзистентноста**, се однесува на степенот на внатрешна координација на политиките во рамките на ЕУ, и
- способноста и капацитетот, за употреба на политичките инструменти, како што е дипломатијата / преговорите и способноста за ползување на економски и воени средства.

Тргувајќи од тоа, со овој договор најпрво се пропишува вредносната рамка, кон која се обврзуваат државите – членки на Унијата и преку која ја детерминираат својата спремност во поглед на нејзина афирмација и надвор од нејзината територија. Потоа, преку самиот факт на постоење на овој договор и неговиот институционално – политички капацитет, се констатира постоење на соодветна легитимациска база на Унијата, за примарно втемелување на нејзиниот надворешно – политички идентитет. Додека, пак, од аспект на кохерентноста, кохезивноста и механизмите за нивна реализација, договорот афирмира и еден “нов тип” на политичка соработка, наспроти традиционал-

ната волунтаристичка соработка иницирана со “Извештајот од Луксембург” и легитимирана со “Единствениот европски акт”.

Станува збор за “инсталирање” на една не’ - волунтаристичка, арбитерна политичка соработка, “оркестрирана” од страна на Претседателот на ЕС и особено од страна на Високиот претставник на Унијата.

Покрај тоа, истите автори наведуваат и некои други елементи, како посебни (пред)услови за финансирање на еден надворешно – политички идентитет. Во таа насока, како такви се наведуваат:

- признавање, сфатено како прифаќање [на ентитетот, Унијата] и интеракција на ентитетот со другите;
- авторитет, кој се однесува на правно финансираните компетенции за дејствување;
- автономија, како институционално – политичка дистинктивност во однос на друг ентитет;
- кохезија, или “степен до кој ентитетот е способен внатрешно да формулира и артикулира конзистентни политички преференци”¹¹, како и
- **политичка волја**, односно преференција на државите – членки, за реално политичко обединување на Унијата и нејзино трансформирање во политичка унија.

Тргувајќи од оваа енумерација, првата наведена компонента или предуслов односно “признавањето”, подразбира дека ентитетот како таков, е “регистриран” во меѓународните односи и со тоа му се дозволува на истиот да партиципира во нив. Во таа насока, Роберт Џексон смета дека често пати оваа компонента (“негативен суверенитет”) сама по себе е “доволен услов за меѓународно дејствување”.¹² Додека, пак, во светло на Унијата, Јупиј и Капорасо го потенцираат значењето на *de facto* наспроти *de jure* (како претходното) признавањето, кое резултира од реалните интеракции на Унијата со трети држави. Аналогно на тоа, Унијата како таква, во своето досегашно постоење и функционирање, присуствувала и присуствува на разни меѓународни средби, поседува дипломатски врски со многу држави, прифатена е како преговарачки партнер во билатералните и мултилатералните меѓународни односи, и според тоа, може со сигурност да се констатира полното исполнување на конкретната компонента, а со тоа и признавањето на ЕУ од страна на глобално – политичката заедница како *de facto* чин.

Наспроти тоа, како следна компонента се наведува и постоењето на соодветен легален, правно финансиран капацитет за надворешно – политичко дејствување. Според тоа, Унијата како таква, поседува своевиден “правен суб-

¹¹ Katja Keisala, *EU as an international actor: Strengths of the European civilian power*, University of Tampere, 2004, стр. 82

¹² Ibid.

јективитет”, кој произлегува од нејзините држави – членки, како конститутивни единици. Додека, пак, првиот столб, конституиран со Мастришкиот договор, односно столбот кој се однесува на “Европските Заедници”, поседува целосен правен субјективитет, на една меѓународна организација. За разлика од него, вториот столб или столбот на ЗНБП, се до склучувањето на европскиот устав, односно Лисабонскиот договор, се наоѓа надвор од таквата правно фундирана структура.

Но без разлика на тоа, основите на функционирање на ЗНБП како таква, се утврдени уште со Мастришкиот и Амстердамскиот договор. Додека пак, преку ефектуирањето на Лисабонскиот договор, конечно ќе се направи “елевација” на трите столба на едно супра – национално рамниште, а истовремено Унијата ќе се стекне и со свој единствен и монолитен правен субјективитет.

Наредна компонента на надворешно – политичкиот идентитет, во согласност со горенаведената енумерација, е прашањето на автономијата. Станува збор, за како што кажав претходно, институционалната дистинктивност и независност на Унијата во однос на другите глобално – политички субјекти. Во основа, со Лисабонскиот договор значително се придонесува за реализацијата на оваа компонента, но истовремено, нејзиното реално аплицирање дотолку повеќе се комплицира преку се уште присутниот интерговернментализам, како систем кој во значителна мера ќе го оневозможи функционалното стаблирање на европскиот надворешно – политички идентитет. Од друга страна, со цел истиот да биде неутрализиран или рационализиран, согласно со надлежностите пропишани за Високиот претставник, тој ќе биде должен максимално да ги ефектуира своите персонални способности, со цел да ги (раз)убеди државите – членки да дејствуваат во интерес на вредностите, задачите и целите на Унијата, наспроти нивните национални, егоистични интереси. Врз основа на тоа, се настојува да се минимизира или редуцира “тежината” на постоечкиот интерговернментализам, преку имплементација на еден негов нов тип, односно **рационален / рафиниран интерговернментализам**. Идеата за негово имплементирање, во голема мера резултира од досегашната негативна практика на Унијата, кога станува збор за одлучување по повод виталните прашања од нејзин интерес, кои предизвикуваат дисхармонија и дисконтинуитет во политиката на кохерентност и кохезивност.

Што се однесува пак до прашањето за кохерентноста и кохезијата во надворешно – политичкото дејствување на Унијата, се појавува исто така како исклучително проблематично. Велам проблематично, бидејќи повторно постоење на интерговернментализмот и во оваа насока, се појавува како круцијално. Истото тоа, негативно се рефлектира и врз генерирањето на позитивна политичка волја кај државите – членки, за политичко обединување на Унијата.

- **Природа на идентитетот.** Кога станува збор за природата на надворешно - политичкиот идентитет на ЕУ, најпрво, се алудира на неговата безбедносно - одбранбена димензија, која се третира како дискутабилна категорија, поради досегашната профилираност на Унијата како цивилна / невоена сила.

Но наспроти тоа, Унијата врз основа на перформансите стипулирани преку институционално – политичката архитектура на Лисабонскиот договор, се уште ќе продолжи да egzистира како цивилна, нормативна сила, која преку моќта на своите институции ќе учествува во креирањето и моделирањето на глобалниот, односно мултиполарниот светски поредок, затоа што, цивилната моќ на Унијата не произлегува од средствата со кои таа располага, туку е детерминирана од целите, чие исполнување се предвидува.

Врз основа на тоа, преку проширувањето на Петербуршките определби¹³ со договорот, Унијата ќе стекне легитимитет и иницијален капацитет, да дејствува при определени ситуации, како на пример: разоружување, хуманитарни акции, превенција на конфликти и сл. , односно станува збор за “воени” или воено – хуманитарни активности од низок ранг.

Во таа смисла, јакнењето на безбедносно – одбранбената димензија на Унијата, ќе значи само експандирање и реорганизирање на нејзините капацитети, таа и понатаму да дејствува не само како цивилна, туку и како етичка и аксиолошка моќ на светската политичка сцена.

Она што особено доаѓа до израз во Договорот, тоа е конечното делимитирање на “ликот и гласот” на Унијата. Според тоа, со стапувањето на сила на овој договор, ако не во функционална, барем во репрезентативна смисла ќе се заокружи “другоста”, односно идентитетот на Унијата во однос на другите глобално – политички актери.

Според тоа, преку формулирањето на еден таков, **иницијално интервентен, нео – кооперативен надворешно – политички идентитет**, Унијата ќе се “оспособи” себеси за иницијално справување со глобалните предизвици, особено со предизвикот на мултиполарниот светски поредок.

¹³ За подетално, види: Радован Вукадиновиќ и Лидија Чехулиќ, *Политика на европските интеграции*, Топикал - Загреб, 2005, стр. 237

Со Петербуршката декларација беше дефинирана можноста за учество на ЗЕУ во хуманитарни и други операции за спасување, операции за зачувување на мирот (*peacekeeping*), употреба на воени сили во управувањето со кризи (*crisis management*) и сл.

Преку оваа декларација, таа доби можност за воено ангажирање во мноштво на мировни операции, а во името на Европската унија. Со тоа, Унијата сакаше да му покаже на САД дека, во новиот светски поредок, таа сака да преземе дел од одговорноста на безбедносен план и дека е способна соодветно да ја следи трансформацијата од т. н. *hard security* во т. н. *soft security*, а со тоа и да одговори на предизвиците на новиот светски поредок.

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на претходно презентираниот, со сигурност може да се констатира дека, Лисабонскиот договор претставува оптимистичка манифестација на заложбата за понатамошно политичко унифицирање на Унијата и нејзино етаблирање како релевантен субјект на светската политичка сцена.

Аналогно на тоа, а во согласност со институционално – политичката архитектура на Договорот, повеќе од очигледно е дека Унијата нема да се трансформира во супер – држава, но ниту пак во супер – сила “способна” реално – политички да им “опонира” на постоечките големи сили или пак на единствената супер – сила, САД. Во таа насока, Унијата се детерминира како конструктивен, пријателски и партнерски играч, со иницијаторска профиција и тенденција за свое понатамошно надворешно – политичко еволуирање. Според тоа, надворешно – политичкиот идентитет на Унијата, стипулиран / инициран преку овој договор, во најдобар случај ќе ја демаркира нејзината егзистенција на светската политичка сцена, во една репрезентативна, но не и во функционална смисла на зборот. Инсталирањето на “двата телефонски броја”, ќе има функција репрезентативно да го обезбеди нејзиното присуство во меѓународните односи и примарно да ја заокружи нејзината “другост”, во однос на другите политички субјекти.

Според тоа, имплицитноста на Лисабонскиот договор врз надворешно – политичкиот идентитет на Унијата е повеќе од значајна, во услови на френетична неизвесност за нејзиниот понатамошен развој. Со ефектуирањето на овој договор, пак, Унијата ќе се стекне со една напредна платформа, која ќе биде добра основа за нејзиното понатамошно развивање во сериозен и релевантен актер на светската политичка сцена, со свој препознатлив надворешно – политички идентитет.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Andrew Norris, *Carl Schmitt on friends, enemies and the political*, <http://es.geocities.com/sucellus23/telos40.htm> [2008]
- Charles Grant with Katinka Barysch, *Can Europe and China shape a new world order*, The Centre for European Reform, 2008.
- Global power Europe, *Supporting a strong and active European Union*, <http://www.globalpowereurope.eu/> [2008]
- Lisbeth Aggestam, *Role Conceptions and the Politics of Identity in Foreign Policy*, Department of Political Science, University of Stockholm. http://www.arena.uio.no/publications/wp99_8.htm
- Славејко Сасајковски, “ЕУ и САД како играчи на големата шаховска табла на Збигњев Бжежински”, (Зборник на трудови: “Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ – состојби и перспективи”), ФОН (Скопје), 2007 година.
- House of Commons Foreign Affairs Committee, *Foreign Policy Aspects of the Lisbon Treaty*, Third Report of Session 2007–08, Published on 20 January 2008 by authority of the House of Commons-London. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200708/cmselect/cmfaaff/120/120.pdf>
- Thomas Jansen, *Reflections on European Identity*, European Commission, 1999.
- Katja Keisala, *EU as an international actor: Strenghtes of the European civilian power*, University of Tampere, 2004.
- Zbigniew Brzezinski, *The Geostrategic Triad - Living with China, Europe and Russia*, CSIS Significant Issues Series, December 2001.

Документи:

- *Treaty of Lisbon*, http://www.euinfo.ie/uploads/file/Consolidated_LISBON_TREATY_3.pdf
- *Draft Treaty establishing a Constitution for Europe* (13 June and 10 July 2003), <http://www.ena.lu?lang=2&doc=15914>
- *Declaration on European identity*, (Copenhagen report 1973), www.ena.lu/declaration_european_identity_copenhagen_14_december_1973-020002278.html